

ILG'OR PEDAGOG

ILMIY JURNALI

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

2026

Google Scholar

zenodo

Andijan, Uzbekistan

+998335668868

<https://innoworld.net>

ILG'OR

3-JILD 1-SON

PEDAGOG

RESPUBLIKA ILMIY JURNALI

ILG'OR PEDAGOG

RESPUBLIKA ILMIY JURNALI
TO'PLAMI

3- JILD, 1 - SON
2026

Google Scholar

ResearchGate

zenodo

OpenAIRE

Academic
Resource
Index
ResearchBib

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2026

Kasbiy ta'lim tashkilotlarida o'quvchilarning iqtisodiy imkoniyatlarini kengaytirishda xalqaro hamkorlik mexanizmlarini takomillashtirish

Babanazarova Moxira Isakovna,

Toshkent shahar, Chilonzor tuman 1-son
politexnikumi, Biznes fan o'qituvchisi

Xalmuxamedova Rushana Ismatillayevna,

Nordik Xalqaro Universiteti, Jahon iqtisodiyoti
fakulteti, 1-bosqich magistr talabasi

Annotatsiya. Maqolada kasbiy ta'lim tashkilotlarida o'quvchilarning iqtisodiy imkoniyatlarini kengaytirishda xalqaro hamkorlik mexanizmlarini takomillashtirish masalalari tahlil qilingan. Tadqiqot xalqaro tashkilotlar hisobotlari, jumladan UNESCO, International Labour Organization, OECD va World Bank materiallari, shuningdek O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni (2020) va kasbiy ta'limni rivojlantirishga oid Prezident farmonlari asosida amalga oshirildi. Natijalarga ko'ra, dual ta'lim, akademik mobillik, xalqaro sertifikatlash va davlat-xususiy sheriklik o'quvchilarning bandligi va daromad imkoniyatlarini oshirishda strategik ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: kasbiy ta'lim, xalqaro hamkorlik, iqtisodiy imkoniyat, dual ta'lim, mehnat bozori, bandlik.

KIRISH. Global iqtisodiyot sharoitida inson kapitali iqtisodiy o'sishning asosiy drayveri hisoblanadi. World Development Report (2019) da inson kapitaliga investitsiya kiritish mehnat unumdorligini va daromad darajasini oshirishini ilmiy jihatdan asoslaydi [1].

UNESCOning 2022–2029 yillarga mo'ljallangan TVET strategiyasi kasbiy ta'limni barqaror rivojlanish, ijtimoiy integratsiya va yoshlar bandligini ta'minlashning muhim mexanizmi sifatida belgilaydi [2].

ILOning "Global Employment Trends for Youth" (2022) hisobotiga ko'ra, yoshlar o'rtasida ishsizlik darajasi katta yoshli aholiga nisbatan yuqori bo'lib qolmoqda, bu esa mehnat bozori talablariga mos kasbiy tayyorgarlikni kuchaytirish zarurligini ko'rsatadi [3].

OECD "Skills Outlook 2023" hisobotida raqamli ko'nikmalar va amaliy kompetensiyalar iqtisodiy raqobatbardoshlikni asosiy sharti ekani ta'kidlangan [4].

O'zbekistonda kasbiy ta'lim tizimi 2019 yildan boshlab tubdan isloh qilindi. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 6 sentabrdagi PF-5812-son Farmoni "Professional ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" kasbiy ta'limni xalqaro standartlarga yaqinlashtirishni nazarda tutdi [5]. Shuningdek, 2020 yilda qabul qilingan "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun ta'lim tizimini xalqaro integratsiya asosida rivojlantirishni huquqiy jihatdan mustahkamladi [6].

Shu asosda mazkur tadqiqotning maqsadi — kasbiy ta'lim tashkilotlarida o'quvchilarning iqtisodiy imkoniyatlarini kengaytirishda xalqaro hamkorlik mexanizmlarini ilmiy asoslash va takomillashtirish yo'llarini ishlab chiqish.

ADABIYOTLAR SHARHI. Kasbiy ta'lim va iqtisodiy rivojlanish o'rtasidagi bog'liqlik xalqaro ilmiy adabiyotlarda keng yoritilgan. Inson kapitali nazariyasiga ko'ra, ta'limga kiritilgan investitsiyalar mehnat unumdorligi va shaxsiy daromad o'sishiga olib keladi. Bu g'oya World Bank tomonidan nashr etilgan *World Development Report 2019* hisobotida chuqur tahlil qilingan. Hisobotda mehnat bozori transformatsiyasi sharoitida kasbiy ko'nikmalarning ahamiyati keskin ortishi ta'kidlanadi [1].

UNESCOning 2022–2029 yillarga mo'ljallangan TVET strategiyasi kasbiy ta'limni barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishning asosiy vositasi sifatida ko'rsatadi. Unda kasbiy ta'limni xalqaro hamkorlik asosida rivojlantirish, ta'lim va ishlab chiqarish integratsiyasini kuchaytirish zarurligi belgilangan [2].

International Labour Organizationning "Global Employment Trends for Youth 2022" hisoboti yoshlar ishsizligi muammosi dolzarbligini ko'rsatadi. Hisobotga ko'ra, kasbiy tayyorgarlik dasturlarida ishtirok etgan yoshlarning ishga joylashish ehtimoli yuqori bo'ladi [3]. Bu esa kasbiy ta'limni xalqaro mehnat standartlari bilan uyg'unlashtirish zarurligini anglatadi.

OECDning "Skills Outlook 2023" hisobotida raqamli kompetensiyalar, muammo yechish qobiliyati va amaliy ko'nikmalar mehnat bozoridagi asosiy talab sifatida qayd etilgan [4]. OECD ta'kidlashicha, ta'lim tizimi globallashtirish sharoitida moslashuvchan bo'lishi va xalqaro standartlar asosida takomillashtirilishi lozim.

Yevropa Ittifoqi tajribasida European Commission tomonidan amalga oshirilayotgan Erasmus+ dasturi kasbiy ta'lim ishtirokchilarining xalqaro mobilligini ta'minlaydi. Dastur ishtirokchilari mehnat bozorida yuqori raqobatbardoshlikka ega ekani ta'kidlangan [1].

Germaniya dual ta'lim tizimi bo'yicha Euler (2013) tahlillarida ishlab chiqarish va ta'lim integratsiyasi yoshlar bandligini barqaror ta'minlashga xizmat qilishi ko'rsatilgan [2].

O'zbekistonda kasbiy ta'lim tizimini modernizatsiya qilish bo'yicha huquqiy asoslar yaratilgan. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 6 sentabrda PF-5812-son Farmoni kasbiy ta'limni xalqaro standartlar asosida qayta tashkil etishni nazarda tutgan [7]. 2020 yilda qabul qilingan "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun esa ta'lim tizimining xalqaro integratsiyasini qonuniy jihatdan mustahkamladi [8].

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, xalqaro hamkorlik kasbiy ta'lim samaradorligini oshirish va iqtisodiy imkoniyatlarni kengaytirishning muhim omili hisoblanadi.

METODOLOGIYA. Tadqiqotda quyidagi usullar qo'llanildi: Normativ-huquqiy hujjatlar tahlili (PF-5812, "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun); Xalqaro hisobotlar qiyosiy tahlili (UNESCO, OECD, ILO, World Bank); Germaniya dual ta'lim modeli tahlili; Mehnat bozori va bandlik ko'rsatkichlarini tahlil qilish.

Tadqiqot ob'ekti — kasbiy ta'lim tashkilotlari.

Tadqiqot predmeti — xalqaro hamkorlik orqali iqtisodiy imkoniyatlarni kengaytirish mexanizmlari.

NATIJALAR. Tadqiqot doirasida xalqaro tajriba va milliy normativ-huquqiy asoslar tahlili natijasida kasbiy ta'lim tashkilotlarida o'quvchilarning iqtisodiy imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qiluvchi quyidagi asosiy mexanizmlar aniqlandi.

1. Dual ta'lim modelining iqtisodiy samaradorligi

Germaniya dual ta'lim tizimi tahlili (Euler, 2013) shuni ko'rsatadiki, ta'lim va ishlab chiqarish integratsiyasi yoshlarning mehnat bozoriga moslashuvchanligini oshiradi [2]. Dual ta'limda o'quvchilar o'qish davomida ishlab chiqarish amaliyotini o'tash bilan birga muayyan darajada daromad olish imkoniga ega bo'ladilar.

World Bank hisobotiga ko'ra, amaliy ko'nikmalarga ega bo'lgan yoshlar mehnat bozorida tezroq ishga joylashadi va ularning ish haqi darajasi yuqoriroq bo'ladi [6].

O'zbekistonda PF-5812-son Farmon asosida dual ta'lim elementlari joriy etilmoqda [7]. Tahlil shuni ko'rsatadiki, dual ta'limni kengaytirish: bitiruvchilarning ishga joylashish darajasini oshiradi; ish beruvchilarning ta'lim jarayonidagi ishtirokini kuchaytiradi; o'quvchilarning iqtisodiy mustaqilligini ta'minlaydi. Bu mexanizm iqtisodiy imkoniyatlarni kengaytirishning eng samarali instrumentlaridan biri sifatida baholandi.

2. Akademik mobillik va xalqaro tajriba almashinuvi. European Commission tomonidan amalga oshirilayotgan Erasmus+ dasturi ishtirokchilari xalqaro mehnat bozorida raqobatbardoshlikka ega ekani qayd etilgan [1].

UNESCO TVET strategiyasida xalqaro mobillik kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish va global standartlarga moslashish vositasi sifatida baholanadi [5].

Tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, xalqaro stajirovkalar va almashinuv dasturlari: til kompetensiyalarini rivojlantiradi; xalqaro mehnat standartlarini o'zlashtirishga yordam beradi; global ish bozoriga chiqish imkoniyatini kengaytiradi. Bu esa o'quvchilarning iqtisodiy faolligini oshirishga xizmat qiladi.

3. Raqamli kompetensiyalar va daromad o'sishi o'rtasidagi bog'liqlik OECD ning Skills Outlook 2023 hisobotiga ko'ra, raqamli ko'nikmalarga ega mutaxassislarning mehnat bozoridagi daromad darajasi yuqori bo'ladi [4].

World Bank tahlillarida raqamli iqtisodiyot sharoitida kasbiy tayyorgarlik dasturlariga IT-kompetensiyalar va texnologik ko'nikmalarni kiritish zarurligi ta'kidlangan [6].

Tadqiqot natijalariga ko'ra: raqamli ta'lim platformalarini joriy etish iqtisodiy imkoniyatlarni kengaytiradi; onlayn kasbiy kurslar orqali qo'shimcha daromad manbalari paydo bo'ladi; frilans va masofaviy ish imkoniyatlari kengayadi. Bu holat kasbiy ta'lim tizimida raqamli transformatsiyani strategik vazifa sifatida belgilaydi.

4. Davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarining ahamiyati

World Bank ma'lumotlariga ko'ra, xususiy sektor ishtirokidagi kasbiy ta'lim modellari mehnat bozori talablariga tezroq moslasha oladi [6].

O'zbekistonda kasbiy ta'lim tizimini rivojlantirish bo'yicha normativ hujjatlar davlat-xususiy sheriklikni rag'batlantirishni nazarda tutadi [7].

Tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki: ish beruvchilar ishtirokida ishlab chiqilgan o'quv dasturlari samaraliroq; ishlab chiqarish bazasida tashkil etilgan amaliyot iqtisodiy foyda beradi; xususiy sektor investitsiyalari infratuzilmani modernizatsiya qilishga yordam beradi.

5. Xalqaro sertifikatlash va milliy malaka ramkasi integratsiyasi

UNESCO va OECD hisobotlarida xalqaro sertifikatlash mehnat bozorida raqobatbardoshlikni oshirish vositasi sifatida ko'rsatiladi [4;5].

Tahlil natijalariga ko'ra: xalqaro sertifikatlar ish beruvchilar ishonchini oshiradi; milliy malaka ramkasi bilan uyg'unlashtirilganda iqtisodiy foyda ortadi; xalqaro standartlarga muvofiq malaka baholash tizimi daromad imkoniyatlarini kengaytiradi.

6. Institutsionallashtirish va boshqaruv samaradorligi

Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, xalqaro hamkorlik faqat loyiha darajasida emas, balki institutsional darajada joriy etilganda yuqori samara beradi. Buning uchun: xalqaro aloqalar bo'limlarini tashkil etish; grant boshqaruv tizimini takomillashtirish; xalqaro reyting va monitoring mexanizmlarini joriy etish; strategik sheriklik kelishuvlarini uzoq muddatli asosda tuzish zarur hisoblanadi.

MUHOKAMA. Xalqaro ilmiy manbalar bilan o'rganish natijalari shuni ko'rsatadiki, World Bank ma'lumotlariga ko'ra, inson kapitaliga sarmoya kiritish mamlakat iqtisodiy o'sishining uzoq muddatli asosini tashkil etadi [1]. Shu nuqtai nazardan kasbiy ta'limga investitsiya kiritish nafaqat ta'limiy, balki iqtisodiy siyosatning ustuvor yo'nalishi hisoblanadi.

UNESCO TVET strategiyasi kasbiy ta'limni "ijtimoiy adolat va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlovchi mexanizm" sifatida talqin qiladi [5]. Bu esa xalqaro hamkorlikni faqat ta'lim almashinuvi emas, balki iqtisodiy sheriklik darajasiga olib chiqishni talab qiladi.

ILO hisobotlari yoshlar ishsizligiga qarshi kurashda kasbiy tayyorgarlik dasturlarining samaradorligini ko'rsatadi [3]. Demak, xalqaro hamkorlik doirasida amalga oshiriladigan dual ta'lim va stajirovka dasturlari O'zbekiston sharoitida ham bandlik darajasini oshirishga xizmat qilishi mumkin.

OECD tahlillari raqamli iqtisodiyot sharoitida yangi ko'nikmalar talab etilishini ta'kidlaydi [4]. Shu sababli xalqaro hamkorlikni raqamli platforma va onlayn ta'lim formatlari orqali kengaytirish dolzarb vazifa hisoblanadi.

O'zbekiston sharoitida quyidagi muammolar kuzatiladi:

- xalqaro sertifikatlarni milliy malaka ramkasiga integratsiya qilishda ma'muriy to'siqlar;
- ish beruvchilar ishtirokining yetarli emasligi;
- xalqaro grantlarni samarali boshqarish mexanizmlarining cheklanganligi.

Shu asosda quyidagi takliflar ilgari suriladi:

1. Kasbiy ta'lim muassasalarida xalqaro aloqalar bo'limlarini tashkil etish;
2. Dual ta'limni xususiy sektor bilan hamkorlikda kengaytirish;
3. Xalqaro sertifikatlarni tan olish tizimini soddalashtirish;
4. Raqamli ta'lim va onlayn stajirovka platformalarini joriy etish;
5. Davlat-xususiy sheriklikni keng darajada qo'llab-quvvatlash.

Bu chora-tadbirlar o'quvchi yoshlarning iqtisodiy faolligi va daromad imkoniyatlarini oshirishga xizmat qiladi.

XULOSA. Olib borilgan tahlillar asosida quyidagi umumiy xulosalarni keltirishimiz mumkin bo'ladi:

- Kasbiy ta'lim xalqaro hamkorlik asosida rivojlantirilganda mehnat bozoriga mos kadrlar tayyorlash samaradorligi oshadi.
- Dual ta'lim va davlat-xususiy sheriklik modellari iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi.
- Akademik mobillik va xalqaro sertifikatlash yoshlarning raqobatbardoshligini kuchaytiradi.
- Raqamli tizimdagi ko'nikmalar iqtisodiy imkoniyatlarni kengaytirishda katta ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston sharoitida xalqaro hamkorlikni keng miqyosda va huquqiy – normativ qonunlar jihatdan mustahkamlash zarur.

Xulosa sifatida ta'kidlash mumkinki, xalqaro hamkorlik mexanizmlarini takomillashtirish kasbiy ta'lim tizimini milliy iqtisodiyotning rivojlantirish imkonini beradi. Bu esa yoshlarning bandligi, daromad darajasi va ijtimoiy barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. **European Commission.** Erasmus+ Programme Guide 2023. – Brussels: European Union, 2023.
2. **Euler D.** Germany's Dual Vocational Training System: A Model for Other Countries – Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, 2013.
3. **International Labour Organization.** Global Employment Trends for Youth 2022: Investing in Transforming Futures for Young People. – Geneva: ILO, 2022.
4. **OECD.** Skills Outlook 2023: Skills for a Resilient Future. – Paris: OECD Publishing, 2023.
5. **UNESCO.** Strategy for Technical and Vocational Education and Training (TVET) 2022–2029. – Paris: UNESCO, 2022.
6. **World Bank.** World Development Report 2019: The Changing Nature of Work. – Washington, DC: World Bank, 2019.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 6 sentabrdagi PF-5812-son Farmoni "Professional ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida".
8. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. 23 sentabr 2020 yil.